

Dikdoenerij in Sekhukhuneland

In de voetsporen van God

Zuid-Afrika's erfgoed is populair, toeristen bezoeken massaal Zululand of Soweto. Dat kunnen wij ook, dachten bestuurders in Sekhukhuneland. Ineke van Kessel stortte zich vol overgave in de prachttour die op hun website staat aangeprezen. Op safari langs koninklijke standbeelden en Gods voetafdruk. En niet te vergeten: enorme hekken. Tekst: Ineke van Kessel

De webmaster van de gemeente Fetakgomo in Sekhukhuneland laat zijn verbeelding de vrije loop. 'Een land van legendes en mythen en van oude beschavingen die de bezoeker zullen boeien', belooft de website. De lijst toeristische hoogtepunten is lang: een bron met watergeesten; een traditioneel dorp; het standbeeld van koning Sekhukhune I op een heroïsch slagveld; bergen vol wilde dieren, slangen en zingende vogels; een echo-steen die zomer in winter verandert; traditionele dansen aan het hof van de koning van de BaPedi; Gods voetafdruk in de rots. Mocht de toerist na een overdosis erfgoed verveeld raken, dan belooft de website een *4x4 driving show* langs de Olifantsrivier. 'Je zou haast vergeten dat je nog naar huis moet.' Meer aanmoediging heb ik niet nodig.

Ik kom al zo'n vijftien jaar over de vloer in Sekhukhuneland – zo'n tweehonderd kilometer ten noordoosten van Pretoria – maar al deze wonderen zijn nieuw voor mij. Op mijn netvlies staat een dor, stoffig landschap achter een kale bergketen. Ik herinner me geen traditionele dorpen zoals in Venda of KwaZulu, geen fotogenieke folklore, en geen enkele voorziening voor toeristen. De verhalen over heden en verleden zijn er steevast kleurrijk, maar qua trekpleisters houdt Sekhukhuneland weinig beloften in.

Ik meld me op de website aan voor een *heritage tour* in Sekhukhuneland. Prompt verschijnt in mijn mailbox de kerende mededeling dat deze adressen niet bestaan. Eenmaal in Johannesburg bel ik de telefoonnummers van de website om een reis te boeken. Ik krijg te horen dat de enige persoon die mijn verzoek mogelijk kan beantwoorden, met verlof is. Niet uit het veld geslagen meld ik me in Apel, het centrale dorp van de gemeente Fetakgomo, bij het gemeentehuis. Als een hete aardappel word ik steeds doorgeschoven naar een volgende ambtenaar. Uiteindelijk beland ik in het kantoor van burgemeester Coleman Marota.

Zonder enige inleidend ceremonieel spuwt de burgemeester vuur over de schandelijke trucs van het imperialisme. Achtereenvolgens passeren Cuba, Irak, Israël, Zimbabwe en de minerale rijkdommen van Zuid-Afrika de revue. "Blanken kun je nooit vertrouwen. Ze komen alleen maar hier om ons te bestelen." Voor het geval de boodschap nog niet duidelijk is, herhaalt hij het nog een keer. Niet helemaal mijn idee van de 'rode loper' die volgens Fetakgomo's website ter verwelkoming van toeristen wordt uitgerold.

Licht verbouwereerd informeer ik naar de ontwikkelingsplannen en het toeristisch potentieel van de gemeente. Fetakgomo heeft een uniek toeristisch pakket te bieden, zegt de burgemeester geagiteerd. "De geschiede-

nis van de BaPedi is even rijk als die van de Zulu's." De verzekering dat ik graag kennis wil maken met het erfgoed van de BaPedi stemt burgemeester Marota niet milder. De komst van de manager van het gloednieuwe winkelcentrum maakt duidelijk dat de burgemeester dringender zaken te doen heeft.

The real thing Ik word overgedragen aan Robert, de webmaster. Een enthousiaste jongeman, die vriendelijk belooft dat hij me de website zal laten zien. Maar de website ken ik al: nu wil ik de erfgoedreis in het echt gaan maken. "You want to see the real thing!?" herhaalt Robert verbluft. Voortvarend schuift hij me terug naar Garrison, de voorlichtingsfunctionaris. Na veel in- en uitgepraat belooft Garrison opeens dat ik de tour kan maken, als ik vrijdagmorgen terug kom. Met mijn eigen auto.

Op vrijdagochtend word ik vriendelijk ontvangen door de ambtenaar voor economische ontwikkeling, inmiddels terug van verlof. Zijn net benoemde tweede man, Silence, zal me vergezellen naar Gods voetafdruk, het natuurreservaat Potlake en koning Sekhukhune's standbeeld. Meer is niet mogelijk binnen één dag, en dat blijkt waar. Maar eerst moeten we naar de pasgeopende Spar Supermarkt, want daar werkt een vrouw die weet waar Gods voetafdruk te vinden is.

Silence – zo genoemd omdat hij niet

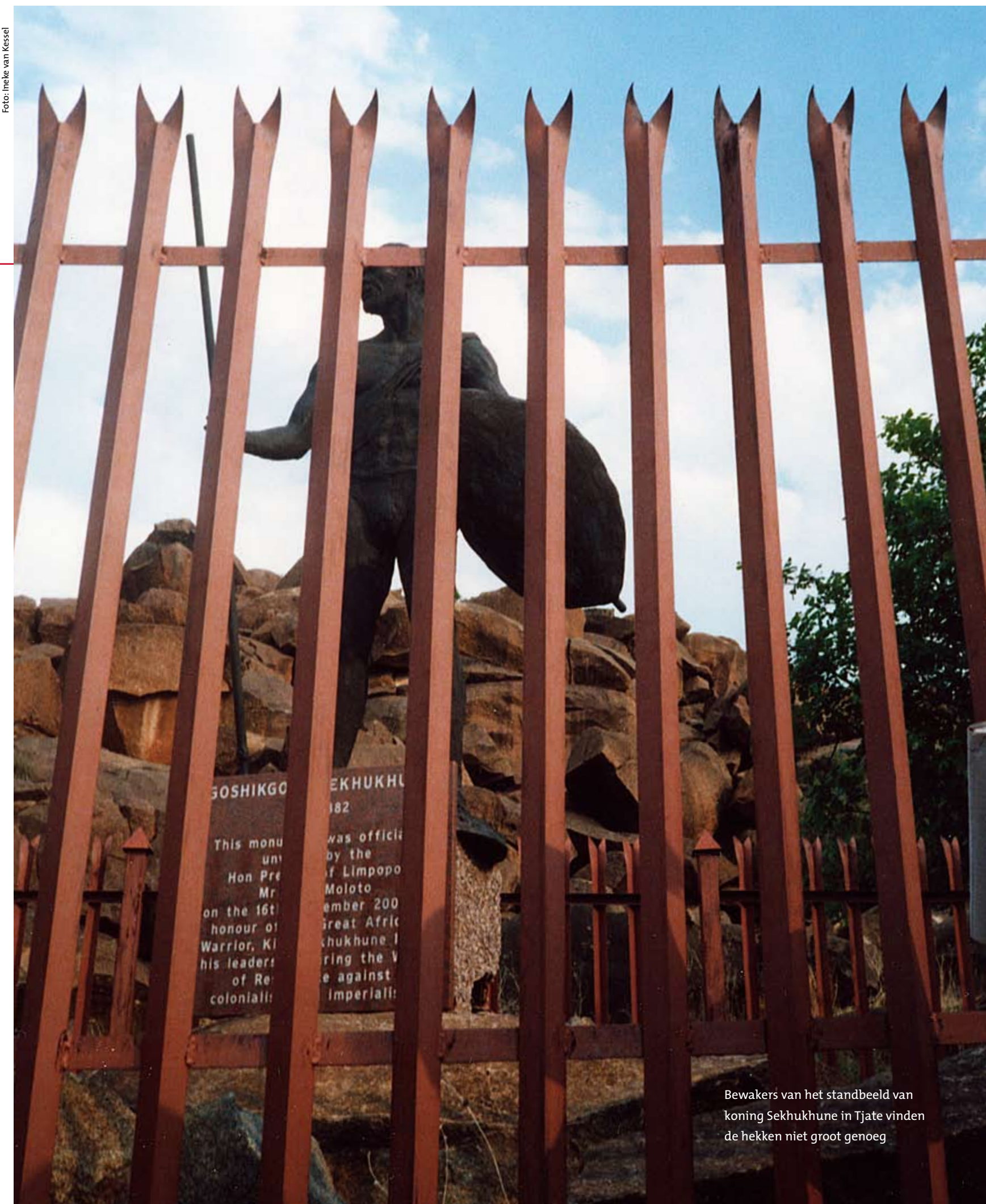


Foto: Ineke van Kessel

Bewakers van het standbeeld van koning Sekhukhune in Tjate vinden de hekken niet groot genoeg

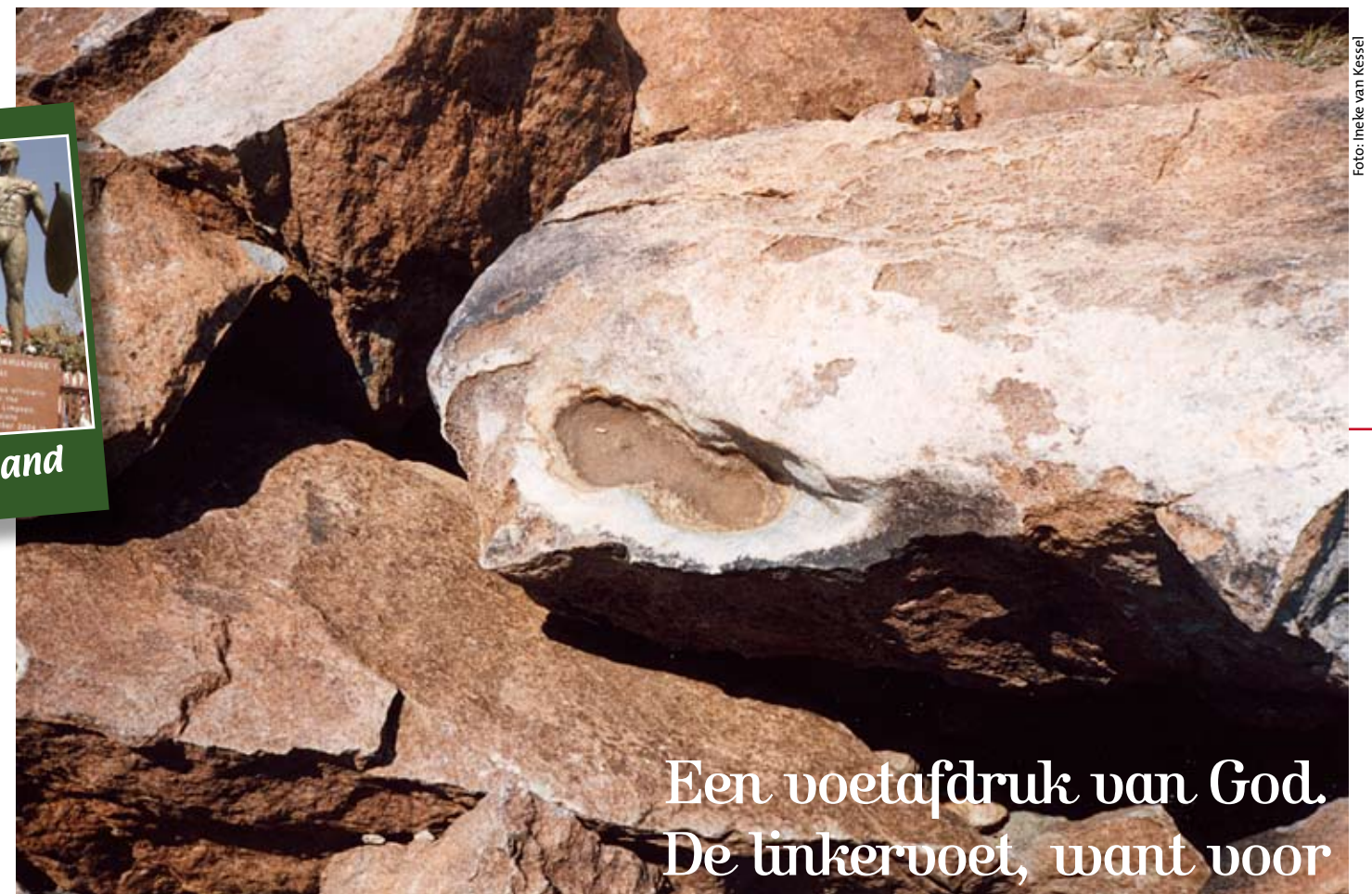
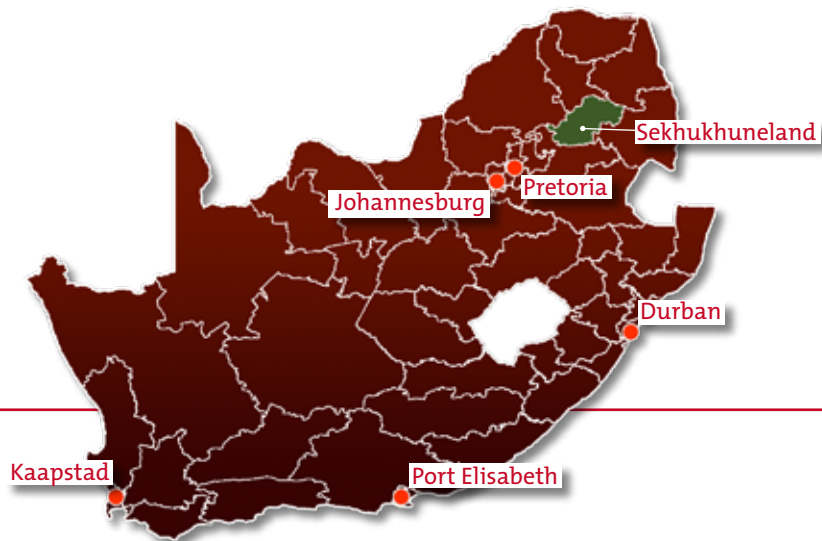


Foto: Ineke van Kessel

Een voetafdruk van God. De linkervoet, want voor de rechtervoet moeten we nog een heel eind verder

schreeuwde toen hij ter wereld kwam – dirigeert ons naar een afgelegen dorp aan de overzijde van de Strydpoort-bergen, Ga Maisela India. Volgens de website zijn de dorpeelingen, de hoeders van *Modimo's footprint*, gaarne bereid om hun uitzonderlijk erfgoed te delen met de bezoeker. Maar alle voorbijgangers reageren schouderophalend als Silence de weg vraagt. Uiteindelijk brengt een vrouw ons naar de *chief*, een magere bejaarde man in een vlekkerige overall. Chief Maime Maesela leeft zichtbaar op bij de komst van een heuse blanke toerist en een gemeente-ambtenaar. Kwiek gaat hij ons voor op een geitenpaadje over een dorre hete vlakte, naar een paar verspreide rotspartijen. Onderweg wijst hij op stenen met zwarte vlekken: afdrukken van luipaardpoten, en hyena's misschien, denkt hij. Terwijl de oude chief op teenslippers als een klipgeit over de rotsen springt, sukkel ik er zwetend achteraan. De rotsen zijn gloeiend heet, te heet om met de hand op te steunen.

Na een flinke wandeling belanden we bij de eerste voetstap, een uitholling in de rots ter grootte van een mensenvoet. Chief Maesela beklemtoont dat hij geen eigen bedenksels presenteert, maar dat een heuse expert de uitholling in 2000 heeft geïdentificeerd als een voetafdruk van God. De linkervoet, want voor de rechtervoet moeten we nog een heel eind verder.

Intussen klaagt de chief tegen Silence dat de gemeente nog steeds geen hek heeft laten bouwen, om vandalisme van deze *heritage site* te voorkomen. Als dat hek er maar eenmaal

staat, kan er een *community trust* worden opgericht om het toeristisch potentieel van de voetafdruk te ontwikkelen. Natuurlijk zal er toegang betaald moeten worden: de inkomsten zullen ten goede komen aan *community development*. De chief is duidelijk goed thuis in *development speak*. Silence weet niet zeker of Gods voetafdruk is opgenomen in het *Integrated Development Plan*. Zo ja, dan is het inderdaad mogelijk dat er hekken geleverd kunnen worden. De uitvoering van deze onwaarschijnlijke operatie – kilometerslange hekken door een leeg, kaal landschap met hier en daar een hoop rotsblokken – blijft in het vage. Maar zonder hekken geen ontwikkeling, daar is chief Maesela van overtuigd.

Comfort van wereldklasse Na een vriendelijk afscheid rijden we naar het Potlake Nature Reserve, aan de hoofdweg van Pietersburg naar Burgersfort. Onderweg passeren we veel platinamijnen. Op deze hete novembermiddag heerst doodse stilte achter de poort van het natuurreservaat. Vier caravans blikkeren in de felle zon. De manager ontwaakt uit zijn middagdut en verschaft welwillend inlichtingen. Gemiddeld ontvangt het natuurreservaat drie bezoekers per week, soms ook een schoolklas op excursie naar de kudu's, impala's, bavianen, struisvogels, waterbokken en sabelantilopen. De website belooft de heritage-toerist een welverdiende rust in de accommodatie van Potlake, met comfort van wereldklasse. Maar het natuurreservaat heeft behalve het caravanpark helemaal geen accommodatie, en behalve een fles coca-cola

is er niets om de dorstige erfgoed-adept te laven. Volgens de bezoekersregistratie mocht Potlake de afgelopen jaren welgeteld één buitenlandse toerist verwelkomen: een Spanjaard op de fiets. Die exotische verschijning is alle personeelsleden goed bijgebleven.

De tocht gaat verder, naar het standbeeld van koning Sekhukhune in Tjate, bij Burgersfort. De plaatselijke chief zal ons nader inlichten. Maar de chief is niet thuis, en zijn vrouw weet zelf niet wie koning Sekhukhune was. Het standbeeld is niet moeilijk te vinden. Niet omdat het hoog uittorent boven de vlakte waar de BaPedi in 1878 strijd leverden tegen de Engelse regimenten, maar omdat het is omgeven door een enorm hek. Op de voet van het bescheiden bronzen beeldje staat een plaquette, die meedeelt dat het standbeeld van koning Sekhukhune I (1814-1882) op 16 september 2004 werd onthuld.

Ondanks het enorme hek hebben vandalen vergeefs geprobeerd het beeld op te blazen met explosieven uit de platinamijnen, uit onvrede over het uitblijven van elektriciteit en waterleiding in Tjate. De schaduw bleef beperkt, maar de twee bewakers die er sindsdien zijn gestationeerd vinden dat grotere en sterkere hekken nodig zijn. De bewakers vertellen lange verhalen over de dynastie van de Pedi-vorst en hun heldendaden in de oorlogen tegen de vijand. Wie was de vijand? De bewakers halen hun schouders op, en wijzen naar de plaquette: 'kolonialisten en imperialisten'. Te gecompliceerd om uit het Sepedi te vertalen, vindt Silence. De bewakers moeten volgens hem nodig *geworkshopped* worden, zodat ze

toeristen kunnen rondleiden. Ook hier dromen van hekken, toegangsprijzen, dorstige toeristen die gelaafd en gespijsd moeten worden, kortom van *community development*.

Ooit heersten de BaPedi inderdaad over een groot rijk dat zich uitstrekte tot de Vaalrivier. De huidige vorst, K.K. Sekhukhune, mag graag in herinnering brengen dat zijn voorouders zich konden meten met de machtige Zulu koningen, en dat Boeren en Britten een harde dobber aan hen hebben gehad. Maar de Zulu-krijgers hebben hun internationale faam vooral te danken aan de niet-aflatende stroom boeken, reportages en speelfilms die hun Britse bewonderaars hebben geproduceerd. Op de slagvelden van Natal leden de Britten hun eerste nederlaag in de koloniale verovering van Afrika. Om die afgang minder smadelijk te maken, werden de tegenstanders vanzelfsprekend geportretteerd als formidabele krijgers. Af en toe verzamelen Zulu *impi's* en Britten in rode uniformjasjes met witte tropenhelmen zich opnieuw op de

groene heuvels van Natal om de beroemdste veldslagen nog eens over te spelen. De slagvelden zijn een vast item op de heritage-reizen van Natal. Van zo'n pr-machine kunnen ze in Sekhukhuneland alleen maar dromen.

Aardappel en melk Als de bewakers vertellen over de dood van Sekhukhune's zoon door toedoen van vrouwen 'met de aardappel en de melk', breekt een besmuikt gegniffel uit. Niemand wil mij het verhaal uitleggen. Later zegt Silence met enige gêne dat ze waarschijnlijk doelden op een geslachtsziekte. Over dat soort dingen praat je niet. Over de geschiedenis trouwens ook niet, want Silence heeft geen notie. Boeren en Britten zijn voor hem onderling inwisselbaar, en hij meent dat koning Sekhukhune werd gearresteerd door de regering van Lebowa, het thuisland voor de BaPedi dat de apartheidregering een eeuw later had ontworpen.

Op de rots onder het standbeeld is een bescheiden monument ter ere van het Schotse

regiment dat hier in 1878 met hun Swazi bondgenoten slag leverde tegen de troepen van koning Sekhukhune. Er staat geen hek rond de steen met de namen van de gevallen Schotse soldaten, en er is geen teken van vandalisme. Iets verderop is een ANC-symbool op de rots geschilderd, maar de gedenksteen zelf ligt hier al vele tientallen jaren onaangeroerd. Kinderen die op een trapveldje voetballen, komen ginnegappend poseren voor een foto: naar geloven bij het koninklijk standbeeld of bij de gedenksteen voor de 'imperialisten en kolonialisten'.

Hier eindigt mijn *heritage tour* door Sekhukhuneland. Ik heb me uitstekend vermaakt, maar voor de meeste erfgoedtoeristen zal de websitebelofte – een 'feest voor het oog en voor de geest' dankzij 'het schitterende tapijt van adembenemende vergezichten in het culturele hart van Sekhukhuneland' – wel een virtueel avontuur blijven.

Te beleven op www.sekhukhune.gov.za, doorklikken naar 'Local Municipalities', 'Fetakomo'.